

NAKLÁDÁNÍ S KULTURNÍM ODKAZEM 20. STOLETÍ SI ZASLOUŽÍ CITLIVÝ A SPECIFICKÝ PŘÍSTUP, SHODUJÍ SE ODBORNÍCI

Zápis z debaty ČKA na téma Ochrana památek 20. století

12. června se uskutečnilo debatní setkání na téma Ochrana památek 20. století. Akci pořádala Česká komora architektů (ČKA) a pozvala na ni významné zástupce z oblasti péče o kulturní dědictví. Kromě předsedy Komory Ivana Plicky se diskuse zúčastnila ředitelka Národního památkového institutu (NPÚ) Naděžda Goryczková, Ondřej Beneš z nedávno zřízené komise NPÚ pro ochranu fondu 20. století, Tomáš Drdácký z Mezinárodní rady pro památky a sídla (ICOMOS) či historik architektury Benjamin Fagner (Fakulta architektury ČVUT).

Dalšími účastníky diskuse byli profesor Petr Urlich (Fakulta stavební ČVUT), architekt Petr Vorlík (Fakulta architektury ČVUT) a architektka Lucie Chytilová z občanského sdružení DŮl architektury, které bojuje za záchranu nádraží v Havířově.

S ohledem na nedávné kauzy, v nichž ČKA aktivně vystupovala, se diskutovalo především o ochraně architektury 2. poloviny 20. století a rovněž o péči o industriální dědictví. Téma nejprve představil profesor **Petr Urlich**, který se v rámci výzkumných programů ČVUT společně s architektem Vorlíkem dlouhodobě věnuje analýze architektury 20. století: *„Je nutné si nejprve připomenout, co v moderním pojetí památkové ochrany dnes platí. Je to především rozšíření pojmu památky na všechny druhy dokladů o vývoji společnosti, rozpoznání hodnot památkového objektu v souvislosti s jeho původním prostředím, požadavek ochrany i tohoto prostředí, udržování památky ve stavu, v jakém se dochovala, tedy včetně pozdějších zásahů se zachováním všech známek stárnutí, rovněž zachování autenticity materiálové a přiznání tvořivých zásahů vzhledem k současné architektuře.“*

Vznik specializovaných pracovišť zaměřených na dědictví 20. století je nezbytný

Profesor Urlich následně představil významné světové instituce, jež se ochranou památek zabývají. Poukázal přitom zejména na Mezinárodní radu pro památky a sídla (ICOMOS), která vznikla v roce 1964 v souvislosti s tzv. První benátskou chartou památkové péče. Struktura tohoto orgánu je rozdělena na mezinárodní komitety či podvýbory, přičemž Komitét pro dědictví 20. století ICOMOSu byl založen v roce 2005. *„Tento komitét spolupracuje s Mezinárodní unií architektů (UIA) či Mezinárodním výborem pro dokumentaci a konzervaci památek moderního hnutí (do_co,mo.mo). Jeho hlavním úkolem je především shromažďování informací o památkách 20. století. Je důležité, aby byla problematika ochrany architektury 20. století institucionalizována, a to i v celosvětovém měřítku,“* vysvětlil Petr Urlich.

Člen řídicího výboru české sekce ICOMOS architekt **Tomáš Drdácký** upozornil na to, že ICOMOS je širokou mezinárodní platformou, která funguje jako servisní organizace pro UNESCO. Vypracovává odborné posudky, které se podílí na zápisu jednotlivých staveb na seznam světového kulturního dědictví. Ochrana kulturního odkazu minulého století pak architekt Drdácký připisuje jednoznačná specifika: *„Zájem o památky je v dnešní společnosti poměrně široký, což reprezentuje zájem o nepopíratelné hodnoty, které předešlé generace vytvořily. Nelze opomenout ani to, že*

architektura 20. století je často zdrojem lokálního patriotismu, může být proto iniciátorem aktivit zezdola a často jsme v jejím případě i svědky občanské angažovanosti. Dalším specifikem památek 20. století je jejich relativní mladost. Považujeme je za doklady naší doby, nebo doby, kterou známe ze vzpomínek našich předků. Jsou nám velmi blízké, což je jejich velká deviza."

To, že veřejnost vnímá stavby z 20. století málokdy jako památky, potvrdila i ředitelka NPÚ **Naděžda Goryczková**: *„Veřejnost se na realizace z 2. poloviny 20. století nedívá jako na něco, co by mělo být předmětem ochrany. Z tohoto pohledu je vnímám jako nejvíce ohrožené. Problém spočívá i v tom, že často bývají spojovány s totalitním režimem. Posuzování těchto budov generacemi, které totalitu zažily, je tak mnohdy neobjektivní. Mladší generace, které jsou touto dobou nezatíženy, je naopak umí posuzovat v širším mezinárodním kontextu a přiznávají jim jejich kvality."*

Všechny tyto důvody následně vedly ke zřízení komise na posuzování návrhů na prohlášení potencionálních památek 2. poloviny 20. století. NPÚ ji založil především proto, aby své zaměstnance a odborníky, jež sdružuje, naučit chápat a posuzovat tento specifický segment památkové péče. Podle slov generální ředitelky NPÚ byly v podobné situaci před zhruba třiceti až dvaceti lety i průmyslové stavby. NPÚ si od existence Komise pro ochranu památkového fondu vzniklého ve 2. polovině 20. století zároveň slibuje podporu vlastním regionálním pracovištím, která ne vždy disponují specializovaným odborníkem na moderní architekturu. *„Věřím, že výsledkem činnosti této komise bude nárůst uznaných památek z okruhu 20. století. Děkuji rovněž České komoře architektů, která vznik komise iniciovala a nominovala do ní své odborníky. Sjedená platforma pro posuzování toho, co by mělo být zapsáno na Ústředním seznamu kulturních památek, je nezbytná a nutná,"* upřesnila Naděžda Goryczková.

Státem chráněných památek z 2. poloviny 20. století je méně než procento

Benjamin Fragner z Výzkumného centra pro průmyslové dědictví Fakulty architektury ČVUT a člen stálé Komise MK pro hodnocení návrhů na prohlášení nemovitých věcí za kulturní památky následně upozornil, že ačkoliv často mluvíme o „památkách“, málokterá stavba je památkou, která by požívala ochrany ze zákona: *„Cítím jistou rozpolcenost, neboť jen zlomek staveb z období 2. poloviny 20. století skutečně památkami je. Snažíme se proto zdůraznit, že památkou je i to, co není památkou ze zákona. Architektura, která nese určité poselství, kulturní hodnotu či je spjatá s význačnými osobnostmi techniky, kultury nebo architektury, vždy bude mít atributy památky, přestože nebude zákonně chráněná. Je zásadní si uvědomit, že nejde o to, aby bylo vše uznáno za památku. Vždyť mnohdy stačí jen onomu konkrétnímu objektu uzнат jeho hodnotu a následně s ním kulturně nakládat."*

Předseda ČKA **Ivan Plicka**, který celou akci moderoval, poukázal na to, že péče o památky odráží i vyspělost a atmosféru ve společnosti: *„To, jak se společnost staví ke svému kulturnímu dědictví, je zásadní. Nemluvíme zde pouze o institucionalizované péči, kterou reprezentují orgány jako Ministerstvo kultury či Národní památkový ústav. To, jak zacházíme s tím, co jsme zdědili po svých předcích, mnohdy vypovídá o míře kulturnosti či vyspělosti naší společnosti."*

Slova Benjamína Fragnera, že jen málokteré moderní stavby jsou památkově chráněny, potvrdila i ředitelka NPÚ Naděžda Goryczková. Ústřední seznam kulturních památek čítá zhruba 42 000

nemovitých kulturních památek. Industriální stavby z toho představují 6 až 7 %, moderní architektura 20. století je na tom hůře zhruba o 0,5 až 1 %. Památek 2. poloviny 20. století je pak o něco méně než 1 % procento z celkového počtu nemovitostí vedených v Ústředním seznamu kulturních památek. Co se týká seznamu světového dědictví UNESCO, jsou zde zapsány sotva dvě desítky památek 2. pol. 20. století. Na tzv. [indikativním seznamu](#) (kulturní či přírodní odkaz, jenž NPÚ navrhuje k zapsání na seznam světového kulturního dědictví) figuruje vysílač Ještěd, což je významná technická stavba, za kterou architekt Karel Hubáček získal prestižní Perretovu cenu.

V památkovém zákonu chybí propracovanější systém ochrany památek

Architekturou šedesátých let se začal na koci devadesátých let v rámci výzkumného grantu na Fakultě architektury ČVUT zabývat i architekt **Petr Vorlík**: „*Chtěli jsme nastartovat zájem o toto téma a také demytizovat architekturu 60. let. Ve většině případů se nejedná o totalitní architekturu, neboť tvorba v této době byla do značné míry svobodná. Architekti měli dobré technologické podmínky, mohli dokonce studovat zahraniční stavby a disponovali silnými partnery na straně investorů.*“

V rámci Výzkumného centra průmyslového dědictví FA ČVUT byly zpracovány studie dvou zajímavých staveb – již zmíněno Ještědu, a hotelu Thermal. Obě realizace představují ikonické stavby, které hluboce překračují standard dobové produkce. Zatímco Ještěd má statut kulturní památky, Thermal nikoliv. Architekt Vorlík dodává: „*Obrovský problém architektury 2. poloviny 20. století je, že musí i dnes nějakým způsobem sloužit svým uživatelům, zkrátka být v provozu. Nelze je zakonzervovat či z nich udělat muzea. Naopak je nutné upravit tyto stavby tak, aby vyhovovaly moderním technickým požadavkům.*“ Druhá rovina problému podle Petra Vorlíka je, že stavby díky pozdějším úpravám vypadaly zcela jinak, než jak je tomu dnes. U vysílače Ještěd je navíc památkově chráněná jen stavba, nikoliv interiér, který se tak z valné většiny nedochoval.

Podle Naděždy Goryczkové památkový zákon nabízí nedokonalou ochranu i v případě realizací, které sice nejsou v globálním měřítku výjimečné, v dané lokalitě však mají nezastupitelné místo: „*Navrhovali jsme, aby byl v novém zákoně zaveden pojem tzv. kulturního potenciálu a jeho následné ochrany. Nový památkový zákon dokonce uvažuje o tom, že by se vrátil k pojmu regionální památky. Jedná se o stavby, které v celém měřítku Ústředního seznamu za ostatními stavbami mírně zaostávají, ale v regionu mají důležité opodstatnění.*“ Ředitelka NPÚ zároveň podotkla, že vše se také nelze odvíjet pouze od institucionální ochrany: „*Města i obce si musí umět chránit svoje dědictví, které je z hlediska místa významné. Důležité je rovněž zapojení občanské společnosti v daném místě, což se například u kauzy nádraží v Havířově výrazně povedlo.*“

Čím je havířovské nádraží tak výjimečné?

Od obecné problematiky se diskuse dále posunula ke konkrétním kauzám. Slovo dostal architekt **Ondřej Beneš**, který podával podnět na MK ve věci prohlášení kulturní památkou, k němuž se [Komora v minulém týdnu připojila](#): „*Při přípravě publikace o architektuře 60. let (pozn. Architektura 60. let, Zlatá šedesátá léta v české architektuře 20. století) jsme s Oldřichem Ševčíkem do našeho výběru nezahrnuli ani havířovské, vítkovické či bílinské nádraží. Těmto stavbám se za to veřejně omlouváme. Soustava významných dopravních staveb na severu Moravy*

mně osobně přijde natolik úžasná, že jsem se rozhodl tuto stavbu podpořit. Celý severomoravský region prošel od padesátých let obrovským rozvojem v souvislosti s hutním průmyslem. Nádraží navazuje přirozeným způsobem na obytnou oblast. Není to jen o jednom objektu, ale jedná se o promyšlený koncept celé lokality. Věříme, že k zapsání nádraží v Havířově na ústřední seznam kulturních památek přispěje i objevení autorství mozaiky. Vladimír Kopecký je důležitou osobností, díky níž je české sklo z šedesátých let i dnes vnímáno ve světě jako naprostý fenomén. Mozaika s námětem letící holubice je cenné dílo, které je dnes neproveditelné a neobnovitelné."

ARCHITEKTI NA JEDNÉ LODI

Den plný architektury pokračoval i ve večerních hodinách. Tradiční akci Architekti na jedné lodi, kterou letos hostila Farmářská loď Pražské paroplavební společnosti, neformálně zahájil moderátor a člen představenstva ČKA **Radek Kolařík**. Součástí události byla výstava urbanisticko-architektonické soutěže na **revitalizaci areálu Perla v Ústí nad Orlicí**. Přímou na palubě lodi si mohli účastníci akce prohlédnout 15 soutěžních panelů a porovnat tak úroveň všech oceněných návrhů. Výstavu oficiálně zahájil starosta Ústí nad Orlicí **Petr Hájek**, který ocenil snahu České komory architektů zvýšit počet architektonických soutěží jakožto přirozeného a nejvhodnějšího nástroje při výběru zhotovitele veřejných zakázek. O průběhu soutěže pak přítomné informoval jeden z členů poroty a člen představenstva ČKA **Milan Košař**. Výstavu si můžete až do konce června prohlédnout i v prostorách ČKA v Josefské ulici na Malé Straně.

Architekti na jedné lodi zároveň symbolicky ukončili letošní akademický rok na vysokých školách, které se věnují výuce architektury, urbanismu a krajinářské architektury. Za přítomné zástupce vysokých škol promluvil děkan Fakulty architektury ČVUT **Ladislav Lábus**. Role hostitele se následně ujal předseda ČKA **Ivan Plicka**, místopředseda ČKA **Pavel Hnilička** a ředitelka kanceláře ČKA Vladimíra Těšitelová. Příjemný takřka letní večer si všichni přítomní užívali za zvuků hudební produkce DJky Johany Švarcové a uvolněnou atmosféru dokreslovalo občerstvení ve farmářském duchu okořeněné námořnickými nápoji.

Fotografie z debatního setkání i večerní akce Architekti na jedné lodi naleznete na [Facebooku](#). Pro větší rozlišení neváhejte kontaktovat tiskovou mluvčí ČKA Zuzanu Hoškovou na níže uvedených kontaktech.

O ČESKÉ KOMOŘE ARCHITEKTŮ

ČKA je samosprávním profesním sdružením s přeneseným výkonem státní správy, které bylo zřízeno zákonem č. 360/1992 Sb., o výkonu profese autorizovaných architektů, inženýrů a techniků činných ve výstavbě. ČKA nese odpovědnost za profesionální, odborný a etický výkon profese architektů v ČR.

KONTAKT PRO MÉDIA

Zuzana HOŠKOVÁ, tisková mluvčí České komory architektů, e-mail: zuzana.hoskova@cka.cz, mobil: +420 608 427 516

SLEDUJTE ČKA

Na novém portálu www.cka.cz a na sociálních sítích ([Facebook](#), [LinkedIn](#), [Google+](#) a [Twitter](#))!